

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ס"ה

- (א) **המודר הנאה מחבירו, אין מתירין לו אלא בפניו- והר"ן הביא ב' פירושים בזה בירושלמי. א', דצריך להיות בפניו מפני הבושה, וב', שצריך להיות בפניו מפני החשד, דאם יעבור הנדר, יחשדו שעבר על הנדר באיסור, ולכן צריך להתירו רק בפניו. והק' השלמי נדרים על הטעם דחשד, א"כ כל נדר שאדם עושה בפני אחרים, למה אינו צריך להתירו בפניהם, או עכ"פ להודיעם אח"כ שהתיר את נדרו, דבלא"ה ליחוש שיבואו לחשדו. והביא מהמאירי דכ' דכל שאין לחבירו שום שייכות להנדר, אין שייך כאן חשד, שאין נותן לבו עליו. וע"ש שהביא מהשו"ת מהרי"ט דג"כ נקט זה לדבר פשוט להלכה, דא"צ להודיע היכא שלא היה הנדר להנאת חבירו. אולם ע' בשו"ת ריב"ש (קפ"ו) שכ' דכל היכא שאין הנדר להנאת חבירו אלא שהי' בפניו, מתירין לו שלא בפניו ומודיעין לו ההיתר, דטעם של בושה לא שייך, ומפני החשד סגי להודיעו, וא"כ מדברי הריב"ש שלא כדין של השלמי נדרים. ולכאור' הטעם של בושה ג"כ צריך ביאור, למה אנו רוצין לבייש אותו, הרי לכאור' אנו רוצין שיתיר נדרו, שהרי המקיימו כאילו בנה במה. ואולי הוא על דרך מה שכ' הר"ן בהמשך דאין מתירין נדר שהוא להנאתו שלא מדעתו [ולכאור' זהו משום שאיננו רוצין למנוע ממנו הטובה שנדר הוא בשבילן]. וע"ע במהר"ם שי"ף בגיטין (לה: בתוד"ה ליחוש) שכ' דטעם הדבר הוא כדי שיתחרט היטב, ולכאור' דהיינו דע"י הבושה יהי' לו חרטה אמיתית.**
- (ב) **במדין נדרת, לך והתר נדרך במדין- ולכאור' יש לעי', מי היה במדין שהי' יכול להתיר נדרו של משה, הרי יתרו עדיין היו עכו"ם באותה שעה. וע' במפרש שכ' (לגירסתנו) דת"ח מיפר לעצמו, דהיינו דמשה רבנו הי' יכול להתיר לעצמו. ותמה היעב"ץ, הא הדין דת"ח מתיר לעצמו נאמר רק לענין נידוי, ולא לענין נדר, ואדרבה, לגבי נדרים אי' להדיא דכל הנדרים אדם מתיר חוץ מגדלו. והא דלכאור' ק', א"כ מי באמת התיר נדר של משה, תי' היעב"ץ דמי שנדר או נשבע לטובת אחר, אותו אחר יכול להתירו, ואפי' אם גוי הוא. וע' במצפה איתן שהביא מהשער המלך שתי' דמה דאמר' דת"ח אינו מתיר לעצמו, זהו רק היכא דמתיר ע"י חרטה בלחוד, אבל היכא שמתיר ע"י פתח שפיר יכול לעשות לעצמו. וע' שם במצפה איתן מה שהק' עליו.**
- (ג) **דהוה קאכיל ארנבא חי' וכר- הק' הבן יהודיע, למה הי' מקפיד נבוכדנצר שלא יודע מה שאכל ארנבא חי', אם בשביל שנראה בזה מדת אכזריות, הרי הוא הי' אוכל בכל יום להדיא חירם מלך צור אחר שהורידו, שחותר מבשרו בעודו חי ומטבלו במלח ואוכלו. ותי' דכל אכזריות שעושה בתורת דין ומשפט לייסר הפושעים, אין זלזול לו, כי אומר שכך ראוי למלך שכמותו, להטיל אימה גדולה על הפושעים באכזריות שעושה להם. אך בדבר זה, שאין בו דין ומשפט, והוא סתם אכזריות לבע"ח לאכול בשרם בעודם חיים, ודאי הוא מודה על רוע לב שהוא רק רע ואכזריות.**
- (ד) **איתשל אשבועת'י- הק' השטמ"ק בשם הריטב"א, איך הי' שייך לו לשאול על נדרו, הרי קיי"ל דהשואל על הנדר צריך לפרט הנדר, ואיך הי' יכול לפרט, הרי הי' מושבע מלגלות סוד זה לשום אדם, וא"כ א"א הי' לו לפרט. ותי' דהי' יכול לפרט את הנדר, ורק דלא גילה למי נשבע כן, רק שנשבע לאיזה איש כך וכך. וא"נ הי' יכול לומר דנשבע דבר מה לנבוכדנצר, ולא הי' צריך לומר בדיוק מה הי' הנדר ולכאור' מדבריו משמע דלא כמש"כ בשו"ת רעק"א (סי' ע"ג), דכ' בצירוף שלא הי' רוצה לפרט הנדר אלא לא' מהדיינים, ודיין זה הי' בן י"ג ולא הי' בודק אם יש לו ב' שערות או לא. וכ' רעק"א דיכול לפרט רק לו, שהרי כל הדין דצריך לפרט הוא רק מדרבנן, ומדרבנן יכול לסמוך על חזקה דרבא, ויהי' לו ג' דיינים אחרים ממולאי זקן. ומדברי הריטב"א לכאור' משמע קצת שהדין שצריך לפרט הוא מן התורה, דאם מדרבנן הי' יכול דעדיין לא תקנו כן בשעת צדקי'. שוב ראיתי דבהגהות רע"א להשער המלך (שבועות ר', ה') תי' קו' הריטב"א כנ"ל, דכיון כל הדין פירוט הוא רק מדרבנן, א"כ י"ל דעדיין לא תקנו כן בשעת צדקי'. [נעדר משמע קצת מרעק"א דצריך לפרט כל פרטי הנדר, דאם לא הי' רוצה הנדר לפרט לכל הדיינים, הרי לכאור' הי' יכול לומר דנדר איזה דבר לאיזה איש, ובזה יהי' סגי, וזהו ג"כ דלא כהריטב"א, וי"ל]. והשער המלך עצמו (שם) תי' ע"פ מש"כ הרשב"א בתשובה (ה', ס"ח), דיכול אדם לעבור על שבועתו אם יש טעם לזה ולשאול על השבועה אח"כ, ויכול לסמוך מעיקרא שלעתידי יהי' שבועתו נעקר למפרע. וא"כ, י"ל דה"ה כאן, כיון דהי' לו חרטה גמורה, והי' רוצה לשאול על שבועתו, אלא שלא הי' יכול לעשות כן משום דהי' א"א לו לפרט שבועתו, בזה אמר' דיכול לשאול על שבועתו, ומה שעבר על שבועתו ע"י מה שגילה הסוד, הרי למפרע לא הי' שבועה, וא"כ לא עבר כלום.**
- (ה) **מיד ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון- ע' בהר"ן שהביא מח' ראשונים בענין אם בדיעבד מהני הא דשואל שלא בפניו או לא. והביא דעת הראב"ד שכ' דלא מהני, וראייתו הוא מהא דנעשה לצדקי', ואם באמת הי' נותר בדיעבד, א"כ למה נענש. וע' בשו"ת הריב"ש (סי' קפ"ו) שכ' ליישב הראי', דהא ודאי צדקי' צדיק גמור הי',**

וודאי לא עבר על השבועה, והי' הותר כדין, דהא מהני שלא בפניו בדיעבד. אלא דהטעות היתה, דכיון דאינו יהודי הי', הרי יש חלול ד' בזה, ולזה כתיב אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר.

מת או שעשה תשובה... הרי הן כנולד ואינו כנולד - כ' המשנה למלך (נדרים ח', ב) בשם הראנ"ח (1)

דהיכא דאביה חזר לסורו, אז הנדר חזר לתוקפו ואסורה עליו. וכ' המל"מ דלכא' זה אינו, דבשלמא באומר נדר לביתך שאני נכנס, ומכרו לאחר ואח"כ חזר ולקחו, אז מעולם הי' הנדר בתקפו, אלא דהי' מחוסר בהיכי תמצא לתקופה, ולכן שפיר אסור מטעם הנדר היכא דחזר ולקחו. אבל כאן, הרי הנדר מותר לגמרי כשעשה תשובה, ומהכ"ת יהי' יחזור להיות נדר אח"כ. והביא משל לזה מהיתר נדרים, דודאי אם התיר הנדר מטעם איזה פתח, ואח"כ בטל טעם הפתח, לא אמרי' דהנדר חזר להיות נדר, וא"כ ה"ה הכא, שהנדר מותר מאליה. אולם ע' בהגות **רעק"א** על הרמב"ם שם, שכ' דבאמת הראנ"ח עצמו חלק ביניהם, וכ' דנהי דלענין אם הנדר בטל מאליה ס"ל להראנ"ח דיכול הנדר להיות חוזר כשאב חזר לסורו, אבל היכא שמתיר ע"י פתח, בזה מודה הראנ"ח דכיון דפקעה פקעה, ואין שייך עוד לחזור להיות נדר.

אמרו לו מת הכלב או מת הנחש - כ' התויו"ט (הובא דבריו ברש"ש כאן) דמה דנקט מיתה לגבי הכלב והריגה לגבי הנחש הוא משום דגבי כלב לא שכיחא הריגה, ולגבי הנחש שכיחא הריגה. אבל ודאי אפי' אם נעשה המלחא דלא שכיחא כ"כ, מ"מ אינו נחשב כנולד, דהא כיון דתולה נדרו בדבר, הו"ל כאילו פירש כל זמן שהכלב או הנחש חי, ומה לי אם מת או נהרג. וכ' בתוס' **רעק"א שם (נ"ז) דאף למש"כ התויו"ט בסוף פרקין בשם הרשב"א, דהיכא אשה כעורה ונעשית נאה הוי חשיב נולד, אף דאמר מפני שהיא כעורה, ולא אמרי' דהוה כוונתו לכל זמן שהיא כעורה, זהו משום דשם הוי אינו שכיח כלל בשום אופן שיבא זמן היתר לנדרו, משו"ה אמרי' דלא הי' כוונתו כלל לתלות בזמן, משא"כ הכא, דשכיח שיסתלק נדרו במיתת הכלב והריגת הנחש, מפרשי' דבריו כן.** (2)

נימא כל דמעני לאו עלי נפיל וכר' - וביאר הר"ן, דכיון דיכול הגבאי ליתן לאחרים, א"כ גם יכול הגבאי ליתן להמודר, שהוא דומה למה דאי' לעיל (מח.) דנותן לאחר משום מתנה והלה מותר בו, וא"כ איך יכול לפתוח באזהרות התורה שהוא עובר במה שאינו מפרנסו. אבל הפי' הרא"ש כ' ד"מה שאני נותן יתנוהו לאחרים ויפרנסוהו ממה שאחרים נותנים. ולכא' מבואר מדברי הרא"ש דאינו יכול ליתן להמודר ממעות שנתנו המדיר. וע' במחנה אפרים (שבועות ט"ז) דכ' דמה דהרא"ש ס"ל דכאן אסור, ואינו דומה להא דנותן לאחר לשום מתנה, הוא משום דהיכא דנותנו לחבירו במתנה גמורה, הרי המקבל יכול לעשות בה מה שירצה, וא"כ אינו נחשב דהמודר נהנה מהמדיר. אבל כשנתנו ליד הגבאי כדי שיחלק לעניים, נהי דבידו של הגבאי ליתן לעני שירצה, מ"מ עדיין לא פקע כח הבעלים מהם לגמרי עד שיתנם לעניים, דהא ודאי אין ביד הגבאי ליהנות מהם ושלא ליתן לעניים, וא"כ לא יצאו המעות לגמרי מרשות בעלים עד שיתנם לעניים. (3)